

Spahija Kozlić

PRVI ZENIČKI FILOZOF

„Tokom prijateljstva dugog preko četrdeset godina, naši životi su postali toliko isprepletani, da bi svaki pokušaj da kažemo nešto jedan o drugom, izvan tog odnosa, poricao ono što zaista treba izraziti, naime, naš zajednički život. Njega ništa nije moglo podržati, nikakvi psihološki razlozi, sukobljena stremljenja ili razlike u sklonostima.“

(Theodor Adorno, Pismo prijatelju)

Sažetak: Željko Škuljević¹ (1953 - 2019), prvi zenički filozof, otišao je Tamo prije pet godina. Iza sebe je ostavio više od dvadeset knjiga iz filozofije, poezije i esejistike. U svom filozofskom opusu izraziti eros je pokazivao prema starogrčkoj filozofiji, a u okviru nje fokusirao se najviše na sofiste,

¹ Rođen je 28. avgusta 1953. godine u Zenici. Diplomirao sociologiju, magistrirao filozofiju, te doktorirao filozofiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu 1991. godine i time stekao naučni stepen doktora filozofskih nauka. Biran u zvanje docenta, vanrednog i redovnog profesora na Univerzitetu u Zenici. Jedan je od osnivača Pedagoške akademije 1994. godine, kasnije Pedagoškog fakulteta, odnosno Filozofskog fakulteta. U jednom mandatnom periodu obavljao funkciju prorektora za nastavu i studentska pitanja na Univerzitetu u Zenici. Bio je šef Katedre za opšte programske osnove u dva mandata i šef Katedre za filozofiju i sociologiju. Predavao je više kolegija iz filozofije i sociologije na univerzitetima u Zenici, Sarajevu, Tuzli i Banjaluci.

Bio je član Društva pisaca BiH, Asocijacije nezavisnih intelektualaca Krug 99 i Hrvatskog filozofskog društva. Osnivač je i urednik zaklade „Hijatus“ koja je objavila veliki broj knjiga i brojeva istoimenog časopisa, te časopisa *Hijatus junior*. Dobitnik je Nagrade Grada Zenice. Iz oblasti filozofije objavio je četrnaest knjiga: *Filozofski podsjetnik* (1994), *Dijalog sa Sokratom* (1996), *Filozofija između originalnosti i eklekticizma* (1997), *Filozofski podsjetnik, II izd.* (2000), *Sofistika kao istina privida* (2001), *Ogledi iz grčke filozofije* (2003), *Od sofista do Nietzschea* (2004), *Pozornica kirenaičke misli* (2008), *Rebellio carnis* (2011), *Manifest ateizma* (2012), *Marx i Grci* (2014), *Nietzscheova hybristika* (2015), *Malizam i indiferentizam* (2015), *O(bez)drumljenost ili pokušaj nešto drugačijeg filozofskog "lutanja"* (2019 - posmrtno). Esejisti pripadaju dva djela i to *Bosanski brevijar* (1998) i *Cortigiana: esej o "estetičkim kurtizanama"* (2017). Književnost, posebice poezija, u njegovom je opusu zastupljena sa sedam knjiga: *Govorenja između* (1983), *Ledeni nokturno* (1986), *Pokrenuše se čuda* (1988), *Bosanske elegije* (1993), *Orfejev povratak* (1996), *Francuski dnevnik, imaginacije* (2008), *Kolonije: svjedočanstvo jednog odrastanja: 1958-1972.* (2018). Pored ovih knjiga objavio je i prezentovao više stotina radova iz filozofije i sociologije u domaćim i međunarodnim naučnim publikacijama i simpozijima. Umro je 4. februara 2019. godine u Zenici.

Sokrata i hedonizam Stare Grčke. Učestvovao je u formiranju Pedagoške akademije, kasnije Pedagoškog, odnosno Filozofskog fakulteta, a potom je obavljao i funkciju prorektora za nastavu i studentska pitanja. Tokom svog djelovanja na Univerzitetu u Zenici vodio je Katedru za opšte programske osnove i Katedru za filozofiju i sociologiju. Ovaj rad tematizira njegov filozofski opus, a povod je pet godina od njegove smrti.

Ključne riječi: Željko Škuljević, filozofija, opus, poezija, Zenica, pedagoška akademija.

U jednom od svojih prvih filozofskih radova pod naslovom *Geneza empirioracionalizma, Prilog povijesno-filozofijskom rasvjetljavanju (ne)originalnosti gnoseologije Branislava Petronijevića*², koji je objavljen u časopisu *Dijalog* 1986. godine, otkriva da će fokus njegovog doktorskog istraživanja biti malo poznati filozof Branislav Petronijević. U ovom radu kroz elaboraciju pojma empirioracionalizma, s jedne strane, traga za mogućim izvorima Petronijevićeve metafizike i gnoseologije i naslućuje ih u filozofiranju Aristotela, Davida Humea i Immanuela Kanta. S druge strane, pak, veoma jasno pokazuje mladalačku filozofsku radoznalost spram obilja zapadnoevropske filozofije, od stare Grčke do danas i to se vidi u radovima u istoimenim časopisima objavljenim 1987. i 1988. godine. Konkretnije, u dvobroju 5-6 1987. godine objavljuje rad pod naslovom *Aristotelova metafizika kao ontologija i teologija* i u njemu ukazuje na onto-teološki karakter metafizike: “Aristotelova prva filozofija tako sebe zna kao ontologiju koja posmatra biće kao biće i teologiju koja istražuje područje božanskog kao najviše biće, odnosno ono što najviše postoji - thei on. Međutim, postoji nužan međuodnos između teologije (ničim neograničena, čista prisutnost Bitka) i ontologije (područje bića kao bića) kao ONTOTEOLGIJE.”³

U dvobroju istoimenog časopisa godinu dana kasnije objavljuje rad naslovljen sa *Empedoklo: između realnosti i fikcije, Hod ka jednoj filozofijskoj poetici* i u njemu hrabro tvrdi da “možda ni u jednom kosmosu ne osjeća tako snažno prisustvo čovjeka kao u Empedoklovom”⁴. Iste godine objavljuje uradak pod naslovom *Za spiritualizam a protiv spiritizma*, a povod je knjiga Branislava

² Vidjeti: Željko Škuljević, *Geneza empirioracionalizma, Prilog povijesno-filozofijskom rasvjetljavanju (ne)originalnosti gnoseologije Branislava Petronijevića*, u: *Dijalog*, časopis za filozofiju i društvenu teoriju, broj 6, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1986, str. 112 - 119.

³ Željko Škuljević, *Aristotelova metafizika kao ontologija i teologija*, u: *Dijalog*, časopis za filozofiju i društvenu teoriju, broj 5-6, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1987, str. 174.

⁴ Željko Škuljević, *Empedoklo: između realnosti i fikcije, Hod ka jednoj filozofijskoj poetici*, u: *Dijalog*, časopis za filozofiju i društvenu teoriju, broj 1-2, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1988, str. 114.

Petronijevića *Spiritizam*⁵. Osim što ovim tekstovima pokazuje mladalačku misaonu disperziju, Škuljević se postepeno etablira kao ozbiljan filozofski pisac i ulazi u krug značajnih bosanskohercegovačkih mislilaca poput Abdulaha Šarčevića, Muhameda Filipovića, Vojina Simeunovića, Rasima Muminovića, Sulejmana Boste, Vladimira Premeca, Arifa Tanovića i drugih.

Ovi su radovi uslijedili nakon njegovog magistriranja 1985. godine u Zagrebu iz oblasti filozofije nauke nakon čega se fokusirao na doktorsko istraživanje filozofije Branislava Petronijevića. Titulu doktora filozofskih nauka dobio je 1991. godine odbranom teze *Mjesto Branislava Petronijevića u povijesti novije filozofije* pred respektabilnom komisijom koju su činili Risto Tubić, Spasoje Ćuzulan i Vladimir Premec. Ova je disertacija u formi knjige objavljena 1997. godine pod naslovom *Filozofija između originalnosti i eklekticizma*⁶.

Prije toga su objavljene dvije knjige i to *Filozofski podsjetnik* (1994) i *Dijalog sa Sokratom* (1996). Prva je iz štampe izašla iste godine kada je formirana Pedagoška akademija u Zenici, dakle 1994. godine, i ona je posljedica udžbeničke potrebe tadašnjim studentima razredne nastave kojima je i predavao. Važnost Filozofskog podsjetnika je uistinu nemjerljiva, jer je to prva knjiga iz filozofije u Zenici kojom se prezentiraju glavni filozofski pravci i osnovni pojmovi i pitanja u historiji filozofije i ona se, zajedno sa drugim, dopunjenim i izmijenjenim izdanjem iz 2000. godine, koristi i danas na Univerzitetu u Zenici kao obavezna literatura.

Nakon ovog udžbeničkog doprinosa filozofiji Škuljević problemski i stilsko-izražajno kreće u dvadesetogodišnje dijaloško putovanje bespućima mišljenja, što se moglo naslutiti već u njegovom spisu *Dijalog sa Sokratom* 1996. godine. Čitaocima je, dakle, prvo ponudio vlastiti pogled na napetost dijaloga između starije i mlađe sofistike, ali i skeptičkog relativizma prvih učitelja, a objelodanjen je u spisu *Sofistika kao istina privida* (2001). Dvije godine kasnije čitaoci su u rukama imali i njegove *Ogleda iz grčke filozofije* sa Humboldtovim motom “što su starim Grcima bili njihovi bogovi, danas su to nama stari Grci”. U ovoj knjizi Škuljević posjećuje Miletsku školu, ponovo se druži i razgovara sa neizbježnim Sokratom, a potom se nešto kraće zadržava kod velikih grčkih ontologa, Platona i Aristotela. Drugi dio knjige posvećen je oglednom misaonom sučeljavanju Empedokla i Hölderlina, sofista i Franje Petrića, Sokrata i Petrića, Sokrata i

⁵ Vidjeti: Željko Škuljević, *Za spiritualizam a protiv spiritizma, U povodu knjige dr Branislav Petronijević Spiritizam, Biblioteka “Hermetika”, Beograd 1988*, u: *Dijalog, časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, broj 5-6, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1988, str. 147-153.

⁶ Vidjeti: Željko Škuljević, *Filozofija između originalnosti i eklekticizma*, Biblioteka Hijatus, Zenica 1997.

Nietzschea, te epiloškom pitanju “da li je demokratija tiranski oblik vladavine?” uz evidentan oslonac na Aristotelovu *Politiku*.

Etički spisi su djelimice sumirani u knjizi *Od sofista do Nietzschea, Kratak pregled etičkih problema* (2004) (i ovu knjigu i danas koriste studenti u nastavi), da bi Škuljević nakon toga napravio spisateljsku pauzu koja je trajala četiri godine. Bilo je za očekivati, a to se i desilo, da će nakon ove pauze javnost biti obaviještena o filozofskom novumu. Naime, u izdanju izdavačke kuće *Hijatus*, izašla je detaljna studija o kirenskom filozofsko-hedonističkom svjetonazoru koja je izazvala iznimno zanimanje čitalaca. Knjiga se zove *Pozornica kirenaičke misli*, a o njoj je kolega Lino Veljak recenziono zapisao da se njome Škuljević “dokazuje kao jedan od vodećih poznavatelja antičke filozofije u južnoslavenskim narodima”⁷. “Gotovo u svakom retku”, zapisat će u recenziji Miodrag Živanović, Škuljević “otvara ono znano, ali beskrajno teško pitanje - kako je moguće istovremeno misliti i živjeti”⁸.

Gotovo istom filozofsko-erotskom tematikom se bavi i spis *Rēbēllio carnis, Pohvala Afroditinim sveštenicama*, objavljen tri godine poslije, a u njoj se daje akcenat na kritičku mini rekonstrukciju historije seksualnosti i položaja žene u antici.

Obzirom na njegov ateistički svjetonazor i stalno prisutno zanimanje za *thei on*, godinu kasnije izlazi očekivano djelo pod nazivom *Manifest ateizma*, s podnaslovom *(Ne)mogućnost umskog vjerovanja*. Ovaj izuzetno aktuelni tekst je, suštinski, iskreni poziv na dijalog filozofije i teologije, nešto poput, kako to u zaključku zapisa Škuljević, “dijaloške agonistike”, odnosno nadmetanja u najpozitivnijem smislu, što se vidi i u sučeljavanju bivšeg pape Ratzingera i njemačkog filozofa Habermasa. Godine 2014. godine iz štampe izlazi svojevrsna dijaloška minijatura o utjecaju starogrčke filozofije na filozofiranje Karla Marxa, posebice njegovu doktorsku disertaciju o fenomenu slobode, odnosno objektivne slučajnosti u Epikurovom mišljenju. U recenziji te knjige koja nosi naslov *Marx i Grci* (2014), s podnaslovom *Početak i/ili kraj grčke filozofije*, zapisao sam utisak kako je u pitanju kritika “gubitka daha savremene filozofije i poziv na preispitivanje tradicije i karaktera ovovremenog mišljenja koje uključuje i stavove o grčkom filozofskom krugu”, te je time Škuljević “aktuelizirao Marxov poziv na promjenu društvene paradigme kroz osvjetljavanje epikurejskog zahtjeva da se u tumačenju svijeta odstrane svi natrprirodni uzroci...”⁹

⁷ Vidjeti: Željko Škuljević, *Pozornica kirenaičke misli*, Hijatus, Zenica 2008.

⁸ Ibidem.

⁹ Vidjeti: Željko Škuljević, *Marx i Grci, početak i/ili kraj grčke filozofije*, Hijatus, Zenica 2014, str. 68.

Godinu dana kasnije, u knjizi *Malizam i indiferentizam* (2015), reaktuelizira se doktorsko istraživanje o filozofiji Branislava Petronijevića, a iste godine izlazi *Nietzscheova hybristika* i opet s podnaslovom *Ili: da li je Hybris bila "dobra" grčka boginja?*. Kolega Vladimir Jelkić je u recenziji za ovu knjigu zapisao da je Škuljević Nietzscheu "prišao na neuobičajen način. Umjesto već dobro poznatih 'velikih tema' - kao što su vječno vraćanje jednakoga, volja za moć, nadčovjek ili nihilizam - Škuljević tematizira naoko marginalni pojam hybris"¹⁰.

Poslije ove knjige, dvije godine prije smrti, ponovo se vraća filozofiji seksualnosti objavljujući knjigu *Cortigiana, Esej o "estetičkim kurtizanama"*. Posljednja knjiga koju je za života objavio, svojevrsni herbarij sjećanja, pa i slutnja kraja, bila je knjižica *Kolonije: svjedočanstvo jednog odrastanja: 1958 - 1972*.

Nekoliko mjeseci nakon smrti Željka Škuljevića u izdanju Eidos posthumno smo objavili njegovu knjigu *O(bez)drumljenost ili pokušaj nešto drugačijeg filozofskog "lutanja"*. U pogovoru tog posljednjeg djela, četrnaeste filozofske knjige, zapisao sam:

"Prvi put sam Željka Škuljevića vidio u Zenici i to u prvoj sedmici mjeseca septembra 1980. godine u učionici I-6 razreda elektrotehničke škole na Bilmišću. Tada sam kao petnaestogodišnjak otpočeo svoje srednjoškolsko obrazovanje. Sa dnevnikom u ruci u učionicu je tog dana ušao povisok profesor, malo pogrbljen, duže kose i njegovane brade. Nosio je izbljedjele traperice i istu takvu jaknu ispod koje sam primijetio crnu majicu sa nekim natpisom, a na nogama je imao špicaste smeđe cipele gležnjerice. Djelovao je neobično i starije nego što jest (kasnije sam saznao da ima 27 godina). Držeći crveni dnevnik u ruci baritonom nam je saopćio da se zove Željko Škuljević i da će nam predavati predmet *Marksizam i socijalističko samoupravljanje*.

Posljednji put sam Željka Škuljevića vidio u potkrovnom stanu kojeg je zvao golubarnik i u kojem je stanovao kao podstanar. Dočekao nas je za trpezarijskim stolom na kojem su bile uredno poredane sve njegove knjige, od poezije, preko esejistike do filozofije. I oba broja *Eidos*. Obučen u pamučnu pidžamu koja mu je zbog mršavosti postala prevelika i sjedeći u kolicima, ispraćao nas je, mene i pjesnika Arasa Borića, uz obavezno podsjećanje na zajedničke obaveze koje smo netom dogovorili i polu-molbu da navratimo kad god uhvatimo vremena. Ispostavilo se da je to naše testamentarno viđenje. Toga dana je, naime, govorio o svojim zapisima iz bolesničke sobe koje je zapisivao grafitnom olovkom u „pisanskoj“ svesci za škole, malog formata. Jednu

¹⁰ Vidjeti: Željko Škuljević, *Nietzscheova hybristika, Ili: da li je Hybris bila "dobra" grčka boginja*, Hijatus, Zenica 2015.

minijaturu o ptici je i pročitao, pa smo se složili kako bi bilo dobro objaviti ih. Govorio je gotovo bez prekida o napredovanju knjige koju je nazvao *Vinozofija* i u kojoj se već u prvim rečenicama žestoko obrušio na Bélu Hamvasa i njegovu *Filozofiju vina*. Kako bi „ublažio“ Željkov napad ne teizirajuću filozofiju Béle Hamvasa Aras Borić je raspravu skrenuo ka naslovici izbora njegovih filozofskih tekstova koji će u formi knjige, kako je ranije dogovoreno, biti objavljeni u *Eidosovoj* biblioteci *Theoria*. Željko je taj izbor nazvao *O(bez)drumljenost*, a Aras je (budući da je napisao predgovor) primjetio da bi, možda, zgrade mogle zbuniti čitaoca. No, Željko je bio kategoričan po tom pitanju pa, testamentarno, naslov ove knjige zadrža zgrade.

Nekoliko dana poslije, tog ponedjeljka navečer 4. februara 2019. godine, nazvao me je Aras Borić i kratko rekao da je Željko otišao. Trebalo je u tom momentu nešto reći, zapisati, objaviti... No, prije toga sam bio na neki način obavezan vijest o smrti prenijeti zajedničkim prijateljima, najprije osnivačima i saradnicima *Eidosa*. Time sam nesvjesno htio odgoditi zapisivanje vijesti o njegovoj smrti. Potom sam na facebook profilu objavio sljedeći post:

‘Večeras je nakon duge i teške bolesti u 66. godini života umro prvi zenički filozof i moj učitelj, profesor i duhovni mentor Željko Škuljević. Dragi Učitelju, putuj Tamo! Prijeđi rijeku Stiks i nastavi živjeti onako kao što si Ovdje vazda činio - dijaloški. Razgovaraj, prijatelju moj, do mile volje sa sofistima čiju si istinu privida originalno opisao. Dijalogiziraj sa Sokratom, čija te je usmenost, pouzdano znam, životno inspirirala. Razmijeni hedonistička iskustva sa Aristipom iz Kirene i "umjerenim" Epikurom. Upusti se u dijalog i sa Platonom iako ga u posljednje vrijeme nisi posebno cijenio. Sigurno ćeš naći zajedničku i sa Aristotelom, ako ne u domenu Politike, onda u sferi njegove Poetike. Na koncu, srest ćeš Tamo i Nietzschea koga si često citirao govoreći kako je "u bolesti tvoje zdravlje". Putuj i znaj da će tvoji učenici nastaviti njegovati filozofiju uprkos nefilozofskim vremenima.’

Između prvog i posljednjeg viđenja, dakle skoro 40 godina, trajalo je prijateljstvo. Ono se prvobitno ogledalo kroz upijanje filozofskog čitanja svijeta kojim me je Željko oduševljavao. Suhoparni marksizam iz udžbenika često je zamjenjivao filozofskim diskursom kojim me je upoznao sa filozofima o kojima do tada nisam znao ništa. Nikada prije njegovih predavanja nisam čuo za sofiste, Sokrata, Aristipa, Diogena, Platona, Aristotela... a kad je govorio o Marxu izlagao je njegovu filozofiju a ne (shvatio sam kasnije) ideološku dogmu protiv koje je u *Njemačkoj ideologiji* bio i sam Karl Marx.

Sjećam se da mi je negdje u trećem razredu škole, tokom zajedničkog vraćanja kući poslije nastave, preporučio *Mit o Sizifu* Alberta Camusa i *Bjektivno od slobode* od Ericha Fromma. Pored njegovih predavanja, bilo su to dvije knjige koje su na jedan poseban način odredile moj životni put. Predavanjima mi je Željko Škuljević pokazao kako čovjeku filozofija treba da bi živio vlastiti a ne tuđi život, Camus mi je nametnuo pitanje o ciljevima i smislu egzistencije, dok je Fromm otvorio vrata razumijevanju čovjeka kao individue i bića zajednice. Zato sam upisao studij filozofije. Pratio me je Škuljević, a i ja njega, sve do njegove smrti, kako u amfiteatarima, tako i u kafanama i linijama fronta u ratu. Čitao sam tekstove i knjige koje je napisao, slušao predavanja i bio čest sagovornik u zeničkim kafanama. Iako je doktorirao na filozofiranju Branislava Petronijevića, najčešće je „boravio“ u Staroj Grčkoj. Rezultat takvog filozofskog stanovanja vidljiv je u knjigama *Dijalog sa Sokratom*, *Pozornica kirenaičke misli*, *Od sofista do Nietzschea*, *Marx i Grci...* U njima iskrî dijalog Starih sa ovovremenošću i Škuljevićevo gotovo manifestno ukazivanje na potrebu vraćanja izvorima, posebice filozofskim toposima na kojima počiva naša zajednička civilizacija. To se, dakako, vidi i u strukturi ove knjige i zato je ona na neki način testamentarna. S druge strane, stilistika njegovog filozofskog izričaja je osebujna i na poseban način „thaumazeična“; njome poetozofski istovremeno pjeva, uvlači u dubine mišljenja i koketira; jednako je racionalna i u svojim obratima erotizirajuća. U najkraćem – mudroljublj. Time je ona po svojoj suštini dijalogizirajuća, istovremeno sokratovska i aristipovska, jer je dijalog nužnost susreta i preplitanja logosa i erosa, znanja i ljubavi ka njemu. Na takvim temeljima nužno treba počivati svaki diskurs, jer je on sloboda izricanja, uvažavanja Drugog i pitajućeg „lutanja“ čovjeka. U takvom je hodanju istinska draž života, njegov eros. Tome i potrebi da pomjerimo granice moći slušanja Drugog naučio me je Željko Škuljević.”¹¹

¹¹ Vidjeti: Željko Škuljević, *O(bez)drumljenost ili pokušaj nešto drugačijeg filozofskog "lutanja"*, Eidos, Zenica, 2019.

Literatura

- Željko Škuljević, *Filozofski podsjetnik*, Pedagoška akademija Zenica, Zenica 1994.
- Željko Škuljević, *Dijalog sa Sokratom*, Hijatus, Zenica 1996.
- Željko Škuljević, *Filozofija između originalnosti i eklekticizma*, Biblioteka Hijatus, Zenica 1997.
- Željko Škuljević, *Filozofski podsjetnik, Kratka povijesnofilozofska skica* (drugo, dopunjeno i izmijenjeno izdanje), Pedagoška akademija u Zenici, Zenica 2000.
- Željko Škuljević, *Ogledi iz grčke filozofije*, Minex, Zenica 2003.
- Željko Škuljević, *Pozornica kirenaičke misli*, Hijatus, Zenica 2008.
- Željko Škuljević, *Rēbēllio carnis, Pohvala Afroditinim sveštenicama*, Hijatus, Zenica 2011.
- Željko Škuljević, *Manifest ateizma, (Ne)mogućnost umskog vjerovanja*, Hijatus, Zenica, 2012.
- Željko Škuljević, *Marx i Grci, Početak i/li kraj grčke filozofije*, Hijatus, Zenica, 2014.
- Željko Škuljević, *Nietzscheova hybristika, Ili: da li je Hybris bila "dobra" grčka boginja*, Hijatus, Zenica 2015.
- Željko Škuljević, *Malizam i indiferentizam*, Grafid, Banjaluka 2015.
- Željko Škuljević, *Cortigiana, Esej o "estetičkim kurtizanama"*, Hijatus, Zenica 2017.
- Željko Škuljević, *Kolonije, svjedočanstvo jednog odrastanja: 1958 - 1972*, Hijatus-Eidos, Zenica, 2017.
- Željko Škuljević, *O(bez)drumljenost ili pokušaj nešto drugačijeg filozofskog "lutanja"*, Eidos, Zenica, 2019.
- Dijalog, časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, broj 1-2, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1988.
- Dijalog, časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, broj 5-6, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1988.
- Dijalog, časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, broj 5-6, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1987.
- Dijalog, časopis za filozofiju i društvenu teoriju*, broj 6, Društvo za filozofiju, sociologiju i politologiju, Sarajevo, 1986.

THE FIRST PHILOSOPHER OF ZENICA

Abstract

Željko Škuljević (1953 - 2019), the first philosopher from Zenica, went there five years ago. He left behind more than twenty books on philosophy, poetry and essay writing. In his philosophical opus, he showed a strong eros towards ancient Greek philosophy, and within it he focused mostly on the sophists, Socrates and the hedonism of Ancient Greece. He participated in the formation of the Pedagogical Academy, later the Faculty of Pedagogy, that is, the Faculty of Philosophy, and then held the position of vice-rector for teaching and student affairs. During his work at the University of Zenica, he headed the Chair of General Program Basics and the Chair of Philosophy and Sociology. This work thematizes his philosophical opus, and the occasion is five years since his death.

Keywords: *Željko Škuljević, philosophy, opus, significance*